

**TÍTULO SUPERIOR EN CONSERVACIÓN E RESTAURACIÓN DE BENS CULTURAIS**  
**Escola Superior de Conservación e Restauración de BBCC de Galicia**

**Principios técnicos e metodolóxicos da conservación-restauración**

**Departamento: Principios de conservación de bens culturais**

<b>Formación básica</b>	<b>Curso: 1º</b>	<b>1º Cuadrimestre</b>	<b>7 ECTS</b>
-------------------------	------------------	------------------------	---------------

**Teórico-Práctica**

**Profesores: Alberto Conde Álvarez 1ºA / Clara Alonso López 1ºB**

[albertoconde@edu.xunta.gal](mailto:albertoconde@edu.xunta.gal) / [calolop@edu.xunta.gal](mailto:calolop@edu.xunta.gal)

**Horario: 8 horas semanais**

**DESCRIPCIÓN DA MATERIA**

Introdución teórico-práctica ás técnicas básicas de conservación-restauración e aos criterios de intervención. Equipamento, instrumental e materiais para a conservación-restauración. Manexo de ferramentas e prevención de riscos no taller. Criterios básicos en función da localización, significado e uso. Criterios e metodoloxía da conservación-restauración. Estudo das alteracións máis frecuentes dos bens culturais para establecer diagnoses e propostas de tratamento. Elaboración de informes.

**COMPETENCIAS TRANSVERSAIS**

T1	Organizar e planificar o traballo de forma eficiente e motivadora.
T2	Recoller información significativa, analizala, sintetizala e xestionala adecuadamente.
T3	Solucionar problemas e tomar decisións que respondan aos obxectivos do traballo que se realiza.
T6	Realizar autocrítica cara ao propio desempeño profesional e interpersonal.
T7	Utilizar as habilidades comunicativas e a crítica construtiva no traballo en equipo.
T13	Buscar a excelencia e a calidade na súa actividade profesional.
T15	Traballar de forma autónoma e valorar a importancia da iniciativa e o espírito emprendedor no exercicio profesional.
T16	Usar os medios e recursos ao seu alcance con responsabilidade cara ao patrimonio cultural e medioambiental.

**COMPETENCIAS XERAIS DA TITULACIÓN**

X3	Recoñecer e identificar as alteracións do ben cultural e as causas de seu deterioro para avaliar o estado de conservación.
X5	Determinar os criterios de intervención e decidir o tratamento de prevención, conservación e/ou restauración máis axeitado.
X6	Acadar coñecementos críticos sobre a metodoloxía, estratexias de actuación, tratamentos e emprego de materiais para a conservación e a restauración.
X7	Deseñar sistemas e tratamentos de conservación e restauración.
X8	Desenvolver habilidades, destrezas e sensibilidades para aplicar e realizar os tratamentos de conservación e restauración.
X15	Coñecer os riscos laborais e as medidas e normas de seguridade e saúde e a súa aplicación para o restaurador, os bens culturais e o medio.

X16	Avaliar a eficacia dos tratamentos realizados.
X18	Documentar calquera dato derivado do estudo e proceso dos tratamentos de conservación e restauración que contribúa a facilitar a comprensión e coñecemento do ben cultural.
COMPETENCIAS ESPECÍFICAS DA MATERIA	
Coñecer a metodoloxía e léxico fundamental relacionado coas técnicas básicas de conservación-restauración.	
Coñecer os diversos métodos de rexistro, documentación, estudo e análises aplicables aos bens culturais.	
Esbozar un programa de traballo.	
Elaborar un informe básico de conservación e restauración.	
Relacionar os conceptos teóricos das alteracións cos factores posibles de degradación, e identificación dos danos.	
Coñecer os produtos e metodoloxía de aplicación dos tratamentos fundamentais e máis frecuentes.	

UNIDADES DIDÁCTICAS	
Unidades	% da materia
1. Conceptos xerais de conservación- restauración	5%
2. Factores, procesos e causas de alteración dos bens culturais	25%
3. Produtos e materiais empregados na conservación-restauración dos bens culturais	15%
4. Introducción á práctica dos principais tratamentos na conservación-restauración dos bens culturais.	20%
5. O taller de restauración. Montaxe do laboratorio. Seguridade e hixiene no traballo. Produtos químicos. Prevención de riscos laborais.	15%
6. Métodos de documentación, exame e diagnose.	10%
7. Fases do traballo. Elaboración de informes de conservación-restauración.	10%

PLANIFICACIÓN DOCENTE			
Metodoloxías	Horas aula	Horas fóra	Total
Actividades introdutorias	2		2
Sesións maxistras: exposición de contidos mediante presentación e/ou explicación por parte do profesorado.	50		50
Prácticas	80	1	81
Traballo tutelado / Exposicións	12	12	24
Estudo autónomo		18	18
<b>Total</b>	<b>144</b>	<b>31</b>	<b>175</b>

METODOLOXÍA DOCENTE	
Metodoloxía	Descrición
Actividades introdutorias	Actividades encamiñadas a presentar a materia e tomar contacto co alumnado

Sesións maxistras	<p>Exposición por parte do profesor dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices do traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo estudante.</p> <p>No caso de confinamento ou corentena as clases impartiranse a través da plataforma Cisco Webex Meetings co conseguinte traslado da información ao alumnado.</p>
Prácticas de laboratorio	<p>Actividades de aplicación dos coñecementos a situacións concretas e de adquisición de habilidades básicas e de procedemento. Desenvólvense en espazos especiais con equipamento especializado (talleres de conservación-restauración).</p> <p>En caso de confinamento as clases prácticas substituiranse por casos prácticos, foros de interpretación crítica e debate e realización de informes.</p>
Traballo tutelado	<p>Traballo individual autónomo. Estudo dos contidos expostos polo profesor.</p> <p>Estudos de casos, artigos, debates e outras actividades.</p> <p>Actividades de aplicación dos coñecementos e resolución de problemas e exercicios.</p> <p>O alumnado debe desenvolver a análise e resolución dos problemas e/ou exercicios de forma autónoma.</p> <p>En caso de confinamento ou corentena a entrega de traballos realizarase mediante a plataforma Moodle.</p> <p>A tutela desenvolverase no horario establecido para tal fin.</p>

<b>SISTEMAS DE AVALIACIÓN</b>		
<b>Método</b>	<b>Criterios</b>	<b>% avaliación</b>
Probas escritas (presenciais ou telemáticas por medio da plataforma Moodle)	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Aplicación dos coñecementos adquiridos.</li> <li>• Corrección no desenvolvemento do exercicio.</li> </ul>	45 %
Traballos tutelados e prácticas	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Calidade: rigor técnico.</li> <li>• Grao de aplicación de conceptos teóricos.</li> <li>• Corrección no desenvolvemento do exercicio.</li> </ul>	45 %
Observación sistemática	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Asistencia a clase.</li> <li>• Participación activa en debates e prácticas.</li> <li>• Capacidade organizativa.</li> <li>• Cumprimento dos prazos de entrega.</li> </ul>	10%
En caso de perda significativa da parte práctica da materia que non se poida substituír por traballo con cobaias pódese dar unha variación nas porcentaxes de avaliación.		
<b>Total</b>		<b>100 %</b>
<p><b>OUTROS COMENTARIOS Á AVALIACIÓN E MEDIDAS DE RECUPERACIÓN</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• A asistencia é obrigatoria. A non asistencia ás clases repercutirá na cualificación (nun 10%, o alumnado poderá ser cualificado cun 0 no apartado “Observación sistemática”).</li> <li>• Avaliarase o progreso do proceso de aprendizaxe, incluíndo este tódolos resultados acadados no traballo continuado de clase, os exercicios e traballos entregados no tempo estipulado e dous exames parciais que se realizarán ao longo do curso.</li> <li>• <b>Avaliación continua:</b> o alumnado deberá realizar tódolos traballos e exames establecidos ao longo do curso. Será imprescindible obter un mínimo de 4 para facer medias. O alumnado que exceda o 20% de</li> </ul>		



faltas de asistencia sen xustificar, perderá o dereito á avaliación continua.

No caso de perda de avaliación continua o alumnado deberá presentar igualmente os traballos propostos ao longo do curso tanto en convocatoria ordinaria como en extraordinaria, en avaliación presencial ou en avaliación telemática.

- **Convocatoria ordinaria:** ao rematar o curso, na convocatoria ordinaria, realizarase un exame final que servirá de recuperación parcial/total segundo as partes non superadas.

A avaliación ordinaria poderá incluír a realización de probas específicas finais, comprendendo esta os contidos teóricos e todos aqueles relacionados cos traballos ou lecturas realizados ao longo do curso e recollidos como parte da avaliación.

- **Convocatoria extraordinaria:** o alumnado que non supere a convocatoria ordinaria terá a posibilidade de presentarse á convocatoria extraordinaria.

A avaliación extraordinaria consistirá na realización dun exame global da materia tanto teórico como práctico. A proba escrita poderá conter probas específicas cando se consideren necesarias para unha correcta avaliación.

- Procedementos de comunicación para clases, titorías e consultas:
  - Correo electrónico corporativo: susanaara@edu.xunta.gal / asunterroso@edu.xunta.gal
  - Plataforma Moodle (Plataforma de aprendizaxe empregada pola Escola Superior de Conservación e Restauración de Bens de Galicia, de acceso mediante contrasinal a través da pestana AULA VIRTUAL).
  - Videoconferencia Webex.

### ATENCIÓN PERSONALIZADA

Ofreceranse titorías ó alumnado durante todo o curso. As titorías docentes terán un horario específico establecido para esta finalidade.

### BIBLIOGRAFÍA RECOMENDADA

- Baldini, Humberto. *Teoría del restauro e unitá di metodoloxía*. Madrid: Nerea, 1997.
- Brandi, Cesare. *Teoría del restauro*. Madrid: Alianza, 1996.
  - *Il restauro, Teoría e práctica, 1939-1986*. Roma: Riuniti, 1994.
- Calvo Manuel, Ana. *Conservación y restauración. Materiales, técnicas y procedimientos. De la A a la Z*. Barcelona: Del Serbal, 1997.
- Carvalho, Gabriela e Anabela Almeida. *Vade-mécum. Preservação do património histórico e artístico das igrejas*. Lisboa: Conferência Episcopal Portuguesa, 2007.
- Ceninni, Ceninno: *El Libro del Arte*. Madrid: Akal, 1988.
- Fernández Arenas, José. *Introducción a la conservación del patrimonio y técnicas artísticas*. Barcelona: Ed. Ariel, 1996.
- Gómez González, Ma Luisa. *Examen científico aplicado a la conservación de obras de arte*. Madrid: Ministerio de Cultura, 2005.
- González-Varas, Ignacio. *Conservación de bienes culturales. Teoría, historia, principios y normas*. Madrid: Ed. Cátedra, 1999.
- Hidalgo Cuñarro, J.M. (coord.). *Coloquio internacional: la conservación preventiva de bienes culturales*. Pontevedra: Servicio de publicaciones de la Excm. Diputación Provincial de Pontevedra, 1997.
- Macarrón, Ana. *Conservación del Patrimonio Cultural. Criterios y normativas*. Madrid: Ed. Síntesis, 2008.
- Macarrón de Miguel, Ana M<sup>a</sup> e Ana González Mozo. *La conservación y la restauración en el siglo XX*. Madrid: Ed. Tecnos, 1998.



- Matteini, Mauro e Arcángelo Moles. *Ciencia y Restauración. Método de investigación*. Guipúzcoa: Editorial Nerea, 2001.
- Mayer, Ralph. *Materiales y técnicas del arte*. Madrid: Hermann Blume, 1985.
- Morales, Alfredo. *Patrimonio Histórico artístico. Conservación de Bienes Culturales*. Madrid: Ed. Historia 16, 1996.
- Perusini, Giuseppina. *Introducción a la Restauración. Historia, teorías, técnicas*. Florencia: Udine Del Bianco, 1985.
- Plenderleith, Harold James. *La Conservación de Antigüedades y Obras de Arte*. Valencia: Instituto Central de Conservación y Restauración de Obras de Arte, Arqueología y Etnología. Ministerio de Educación y Ciencia. Dirección General de Bellas Artes, 1967.
- Ruiz de Lacanal Ruiz Mateos, M<sup>a</sup> Dolores. *Conservadores y restauradores: la historia de la conservación y restauración de bienes culturales*. Gijón: Trea, 2018.
- Tellechea, Domingo. *Enciclopedia de la Conservación y Restauración*. Argentina: Centro Argentino de Restauradores, 1991
- VV. AA. *Introducció a la conservació-restauració del patrimoni*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 1998.
- VV. AA. *La conservación de los bienes culturales*. Serie museos y monumentos XI UNESCO, 1969.
- VV. AA. *Notas del Instituto Canadiense de Conservación: Notas del ICC*. Santiago de Chile: ICC, 1999.